

LT

LT

LT

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2011.3.30
KOM(2011) 160 galutinis

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2010 m. ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita

SEK(2011) 396 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2010 m. ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita

IŽANGA

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija¹ tapo teisiškai privaloma ir taip padėjo iš esmės sustiprinti teisinės valstybės principu pagrįstą Europos Sąjungos valdymą. Tai itin svarbus įvykis prieš dešimtmečius pradėtame procese. Iki tol Sąjungos pareiga paisyti pagrindinių teisių buvo numatyta Teisingumo Teismo jurisprudencijoje. Dabar Chartija pagrindines teises, kurių turi paisyti ES institucijos ir įstaigos, įtvirtina viename vientisame ir teisiškai privalomame dokumente.

Chartija – ne vien tekstas, kuriame nustatyti abstraktūs principai. Ja turi būti vadovaujamasi praktikoje, kai ES institucijos ir įstaigos imasi priemonių arba kitaip įgyvendinama ES teisė, kad piliečiai galėtų veiksmingai naudotis savo pagrindinėmis teisėmis. Todėl 2010 m. Europos Komisija priėmė veiksmingo Chartijos įgyvendinimo strategiją². Siekiama, kad Sąjunga būtų pavyzdys. Chartijos turi būti paisoma visais ES teisėkūros etapais – nuo tos dienos, kai Europos Komisija pradeda rengti pasiūlymus, per tolesnę teisės aktų priėmimo procedūrą, kurios metu teikiami pakeitimai, ir baigiant teisės aktų įsigaliojimo, Europos Parlamentui bei Tarybai juos priėmus, ir jų įgyvendinimo valstybėse narėse diena.

Komisija savo ruožtu sustiprino teisėkūros pasiūlymų poveikio pagrindinėms teisėms vertinimą parengdama „pagrindinių teisių kontrolinį sąrašą“, pagal kurį sistemiškai tikrinamas jos pasiūlymų derėjimas su Chartija.

Strategijoje Komisija paskelbė savo ketinimą pateikti metinę ataskaitą, kurioje būtų apžvelgiama Chartijos įgyvendinimo pažanga Sąjungos kompetencijai priklausančiose srityse. 2010 m. metinėje ES pagrindinių teisių chartijos ataskaitoje pirmą kartą nuosekliai apžvelgiama svarbiausia informacija, rodanti, kaip dinamiškai Chartija taikoma.

Metinėje ataskaitoje pateikiama konkrečių problemų, kurių patiria piliečiai, ir paaiškinama, kokių priemonių ES institucijos ėmėsi pagal savo kompetenciją šioms problemoms spręsti arba kodėl tam tikrais atvejais ES negalėjo imtis priemonių atsižvelgiant į Sutartimis jai suteiktų įgaliojimų ribas. Be to, metinėje ataskaitoje aprašoma, kaip ES institucijos, pradedant Komisija, atsižvelgia į pagrindines teises inicijuodamos, rengdamos ir plėtodamos ES politikos strategijas. Šioje ir tolesnėse ataskaitose vertinama, kaip ES institucijos įgyvendina Chartiją.

¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, OL C 83, 2010 3 30, p. 389–403.

² COM(2010) 573 galutinis, paskelbtas adresu
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0573:FIN:LT:PDF>.

1. AIŠKESNI CHARTIJOS TAIKymo IR NETAIKymo ATVEJAI

Piliečiai labai suinteresuoti, kad Chartija būtų įgyvendinama, ir su tuo sieja daug vilčių. Vis dėlto Chartija taikoma ne visais atvejais, susijusiais su pagrindinėmis teisėmis Europos Sąjungoje. 2010 m. Komisija gavo daugiau nei 4 000 gyventojų raštų pagrindinių teisių klausimais. Maždaug trys ketvirtadaliai šių raštų susiję su atvejais, nepatenkančiais į ES teisės taikymo sritį. Tai rodo, kad neretai klaidingai suvokiama Chartijos paskirtis ir kokiais atvejais ji taikoma.

Pagrindinių teisių apsauga Europos Sąjungoje užtikrinama tiek nacionaliniu lygmeniu – valstybių narių konstitucinėmis sistemomis, kurios egzistavo iki Chartijos ir kurių teismų praktika labiau išplėtotą, tiek ES lygmeniu – Chartija.

Chartija taikoma visų ES institucijų ir įstaigų veiksmams. Visų pirma tai pasakyтина apie Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos teisėkūros veiklą, kuri turi visiškai derėti su Chartija, kad atitiktų ES teisės reikalavimus. Chartija taip pat taikoma Europos Sąjungos išorės veiksmams³.

Valstybėms narėms Chartija taikoma tik tuomet, kai jos įgyvendina ES teisę. Ji netaikoma su ES teise nesusijusiais atvejais ir neišplečia Sutartyse apibrėžtų Sąjungos įgaliojimų⁴.

Kai Chartija netaikoma, pagrindinių teisių apsauga toliau užtikrinama nacionaliniu lygmeniu pagal nacionalines konstitucines sistemas. Valstybėse narėse galioja išsamios nacionalinės pagrindinių teisių normos, kurių laikymąsi užtikrina nacionaliniai teismai. Pareiga įgyvendinti pagrindines teises tenka nacionalinėms institucijoms, įskaitant teismus. Be to, visos valstybės narės, nepriklausomai nuo savo pareigų pagal ES teisę, yra prisiėmusios įsipareigojimus pagal Europos žmogaus teisių konvenciją. Todėl išnaudoję visas nacionalines teisių gynimo priemones, piliečiai gali pasinaudoti paskutine priemone – Strasbūro Europos Žmogaus Teisių Teismui pareikšti ieškinį dėl Europos žmogaus teisių konvencija garantuojamų pagrindinių teisių pažeidimo.

Taigi Chartija papildo nacionalines konstitucines sistemas arba pagrindinių teisių apsaugos, garantuojamos Europos žmogaus teisių konvencija, sistemą, bet jų nepakeičia.

2. VEIKSMINGESNĖ CHARTIJA PILIEČIAMS

Atsižvelgiant į didėjančią visuomenės susidomėjimą Chartija, kyla neatidėliotina būtinybė informuoti piliečius apie tai, kada taikomos Chartijos teisės – t. y. ES institucijų ir įstaigų veiksmams, o valstybių narių veiksmams tik tada, kai jos įgyvendina ES teisę – ir kaip praktiškai apginti pažeistas teises. Piliečiai turėtų žinoti, kur jie tokiais atvejais gali kreiptis pagalbos. Be to, jie turėtų būti informuoti apie tai, kur kreiptis tais atvejais, kurie nepatenka į

³ Remiantis Europos Sąjungos sutarties 21 straipsniu, Sąjunga savo veiksmais tarptautinėje arenoje siekia skatinti platesniame pasaulyje demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių visuotinio ir nedalomumo, pagarbos žmogaus orumui, lygybės ir solidarumo principus bei Jungtinių Tautų Chartijos ir tarptautinės teisės principų laikymąsi. Įgyvendindama ESS 21 straipsnį, ES vadovaujasi Chartija ir taikytiniais Jungtinių Tautų žmogaus teisių standartais. Žmogaus teisėms ir demokratijai pasaulyje skirta ES metinė ataskaita, kurioje apžvelgiami Sąjungos veiksmas trečiojoje šalyse, yra atskira ataskaita.

⁴ Chartijos 51 straipsnyje sakoma, kad ji neišplečia Sąjungos teisės taikymo srities už Sąjungos įgaliojimų ribų, nenustato Sąjungai naujų įgaliojimų ar užduočių ir nepakeičia Sutartyse nustatytųjų.

Chartijos taikymo sritį, t. y. kai nacionalinės institucijos veikia neįgyvendindamos ES teisės. Tinkamai informuojant geriausiai užtikrinama, kad kiekvieno pažeidimo atveju bus konkreti galimybė teises apginti.

2.1. ES ir nacionalinio lygmens veiksmai

Chartija saugo fizinius ir juridinius asmenis nuo ES institucijų ir įstaigų veiksmų, nederančių su pagrindinėmis teisėmis. Todėl ES institucijos ir įstaigos Chartijos privalo laikytis.

Komisija pasiryžusi išnaudoti visas turimas priemones, kad užtikrintų Chartijos laikymąsi ES lygmeniu. Kai ES institucija ar įstaiga Chartijos nepaiso, Teisingumo Teismas įgaliotas patikrinti teisės akto teisėtumą, o Komisija – pradėti atitinkamas procedūras.

Valstybių narių institucijos – įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė – Chartijos privalo laikytis tik įgyvendindamos ES teisę, t. y. kai taiko ES reglamentus, sprendimus ar įgyvendina ES direktyvas. Jei asmuo mano, kad nacionalinė institucija įgyvendindama ES teisę pažeidė Chartiją, jis gali kreiptis į atitinkamos šalies teismus. Pagal Teisingumo Teismo išaiškinimus nacionaliniai teisėjai įgalioti užtikrinti, kad įgyvendindamos ES teisę valstybės narės laikytųsi Chartijos. Be to, asmuo gali pateikti skundą Komisijai, kuri įgaliota prieš valstybę narę pradėti pažeidimo tyrimo procedūrą.

Stiprinant ES institucijų ir nacionalinių įstaigų, įskaitant nacionalines lygių galimybių tarnybas, kurios užtikrina pagrindinių teisių įgyvendinimą, dialogą, piliečių apsauga bus veiksmingesnė.

2.2. Skundų teikimas tinkamai įstaigai

Kai valstybės narės veikia už ES teisės taikymo srities ribų, pagrindines teises saugo jų nacionalinės konstitucijos, kuriose įtvirtintos pagrindinių teisių apsaugos normos. Tokiais atvejais asmenys, kurių pagrindinės teisės galėjo būti pažeistos, yra suinteresuoti, kad būtų užtikrinta, kad jų skundas bus nedelsiant perduotas kompetentingai nacionalinei institucijai, nesvarbu, ar tai būtų vyriausybė, nacionaliniai teismai ar specializuotos žmogaus teisių įstaigos. Europos Žmogaus Teisių Teismas užtikrina papildomą apsaugos lygmenį, kai visos nacionalinės teisių gynimo priemonės yra išnaudotos. Reikėtų pabrėžti, kad Komisija nėra apeliacinis teismas, nagrinėjantis nacionalinių arba tarptautinių teismų sprendimus.

Asmenims, manantiems, kad buvo pažeistos jų pagrindinės teisės, turi būti suteikta galimybė susipažinti su praktine informacija apie valstybėse narėse galiojančias teisių gynimo priemones. Komisija pasiryžusi šį poreikį patenkinti. Tai nereiškia, kad bus įvesti nauji pagrindinių teisių apsaugos mechanizmai; vietoj to reikia skatinti naudotis esamomis priemonėmis informuojant plačiąją visuomenę apie tai, kokios įstaigos kompetentingos nagrinėti konkrečius skundus.

Pirmasis Komisijos žingsnis bus Europos e. teisingumo portalo tobulinimas suteikiant visuomenei informacijos apie tai, kam pateikti skundą pagrindinių teisių pažeidimo atveju.

Tais atvejais, kai Chartija netaikoma, Komisija įvertins, kaip valstybių narių tariamai padaryti pagrindinių teisių pažeidimai prireikus galėtų būti perduodami nagrinėti kompetentingoms nacionalinėms institucijoms. Pirmiausia, Komisija 2011 m. kartu su Europos Parlamento peticijų komitetu, nacionalinėmis žmogaus teisių institucijomis ir kitomis nacionalinėmis institucijomis, pavyzdžiui, teisingumo ministerijomis ir lygių galimybių tarnybomis, bei su

suinteresuotaisiais subjektais surengs seminarą, kad ištirtų tokio mechanizmo įvedimo galimybes.

2.3. Aiški informacija apie Chartiją

Iš 2010 m. Komisijos apie Chartijos taikymą surinktos informacijos matyti, kad būtina aiškiau informuoti, kokiais atvejais Chartija taikoma ir kas už ką atsakingas pagrindinių teisių srityje⁵. Kad būtų išvengta pagrindinių teisių įgyvendinimo vilkinimo ir nusivylimo, nacionalinės institucijos, ES institucijos ir kitos įstaigos, įskaitant ES pagrindinių teisių agentūrą, turėtų kartu stengtis geriau informuoti piliečius, kokiais atvejais Chartija taikoma ir kokiais netaikoma.

3. SVARBIAUSIOS 2010 M. TENDENCIJOS

Iš 2010 m. ataskaitos matyti, kad Chartijoje įtvirtintos pagrindinės teisės svarbios įvairiose Sąjungos kompetencijai priklausančiose politikos srityse ir į jas visuomet būtina atidžiai atsižvelgti rengiant ir įgyvendinant ES priemones – pradedant teisingumo ir baigiant transporto arba sienų valdymo politika.

Ataskaitoje pateikiama daug Chartijos taikymo pavyzdžių įvairiose su visomis šešiomis jos antraštinėmis dalimis susijusiose ES politikos srityse (orumas, laisvės, lygybė, solidarumas, pilietinės teisės ir teisingumas).

Pavyzdžiui, antraštinės dalies „**Orumas**“ teisių paisymas buvo svarbus imigracijos srities klausimas, ypač daug dėmesio joms buvo skirta 2010 m. priimtuose teisės aktuose, kaip antai Sprendime dėl išorės jūrų sienų stebėjimo⁶ ir FRONTEX reglamento pakeitimuose⁷. Žmogaus orumo klausimas taip pat keltas Komisijos komunikate dėl kūno skenerių naudojimo Europos oro uostuose⁸.

Be to, įvairūs aspektai paskatino Komisiją parengti priemones, patenkančias į antraštinės dalies „**Laisvės**“ taikymo sritį. Ypač daug dėmesio žiniasklaidos laisvei ir laisvei užsiimti verslu skirta Komisijos pasiūlyme dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo⁹.

Kiek tai susiję su antraštine dalimi „**Lygybė**“, piliečiai ir Europos Parlamentas išreiškė didelį susidomėjimą vaiko teisėmis, o Komisija šioje srityje ėmėsi įvairių iniciatyvų, kaip antai ES

⁵ Tai buvo patvirtinta ir neseniai Europos Komisijos ir Europos Parlamento užsakymu atliktoje apklausoje. Jos duomenimis, 72 proc. Europos piliečių nesijaučia esantys gerai informuoti apie Chartiją (2011 m. kovo 18 d. Europos ombudsmeno pranešimas spaudai, EO/11/6).

⁶ 2010 m. balandžio 26 d. Tarybos sprendimas, kuriuo papildomos Šengeno sienų kodekso nuostatos dėl išorės jūros sienų stebėjimo vykdančiam operatyvų bendradarbiavimą, koordinuojamą Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros, OL L 111, 2010 5 4, p. 20–26.

⁷ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą (FRONTEX), pasiūlymas, COM(2010) 61 galutinis, paskelbtas adresu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0061:FIN:LT:PDF>.

⁸ COM(2010) 311 galutinis, paskelbtas adresu http://ec.europa.eu/transport/air/security/doc/com2010_311_security_scanners_en.pdf.

⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo pasiūlymas, COM(2010) 748 galutinis, paskelbtas adresu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0748:FIN:LT:PDF>.

veiksmų plano dėl nelydimų nepilnamečių (2010 – 2014)¹⁰. Kaip matyti iš ES pagrindinių teisių agentūros pateiktų duomenų, nediskriminavimo įvairiais pagrindais, įskaitant lytį ir rasę, principo paisymas tebėra svarbus klausimas.

Antraštinės dalies „**Solidarumas**“ srityje Komisija siekė sudaryti sąlygas veiksmingam su darbuotojų pagrindinėmis teisėmis susijusių ES priemonių taikymui.

Pagal antraštinę dalį „**Teisingumas**“ garantuojamos teisės, visų pirma teisė į veiksmingą teisinę gynybą, ne kartą buvo nurodomos Teisingumo Teismo sprendimuose.

Išnagrinėjus piliečių ir Europos Parlamento užklausas paaiškėjo, kad be minėtų klausimų susirūpinimą 2010 m. daugiausia kėlė duomenų apsauga, teisė kreiptis į teismą, romų integracija ir lygybės skatinimas.

3.1. Duomenų apsauga

Chartija garantuoja asmenų teisę į asmens duomenų apsaugą (Chartijos 8 straipsnis). Iš 2010 m. piliečių ir Europos Parlamento pateiktų klausimų gausos matyti, kad europiečiai aktyviai domisi šiais klausimais ir dažnai reiškia susirūpinimą dėl to, kaip naudojami jų asmens duomenys. Klausimų pateikta dėl pačių įvairiausių dalykų – pradedant duomenų apsauga taikant naujas technologijas ir baigiant duomenų apsaugos normų paisymu trečiojoje šalyse. Užklausoje atkreiptas dėmesys į tokius klausimus kaip mokyklinio amžiaus vaikų pirštų atspaudai, programa *Google Street View*, vaizdo stebėjimų sistemų naudojimas darbe, socialinių tinklų svetainės, duomenų rinkimas per gyventojų surašymą ir naujų saugumo technologijų mokslinių tyrimų finansavimas.

Naudodamiesi technologijomis asmenys gali neregėtu mastu nesunkiai dalytis informacija apie savo elgesį ir pomėgius ir ją viešai skelbti visame pasaulyje. Reaguodama į šiuos iššūkius, Komisija 2010 m. priėmė dokumentą dėl visapusiško požiūrio į asmens duomenų apsaugą ES¹¹, kuriame numatyti svarbiausi ES duomenų apsaugos reglamentavimo pagrindų reformos tikslai: stiprinti asmens teises (pavyzdžiui, didinant skaidrumą ir griežtinant asmens duomenų kontrolę), stiprinti vidaus rinkos aspektą (mažinant administracinę naštą ir užtikrinant vienodas sąlygas), peržiūrėti duomenų apsaugos normas, taikomas policijos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje, kad šiose srityse būtų užtikrinta itin gera asmens duomenų apsauga, įskaitant tuos atvejus, kai duomenys perduodami už ES ribų, ir veiksmingiau įgyvendinti normas (be kita ko, stiprinant ir toliau derinant duomenų apsaugos institucijų statusą bei įgaliojimus). 2011 m. Komisija pateiks pasiūlymą dėl naujų bendrų duomenų apsaugos reglamentavimo pagrindų¹².

2010 m. vasario 10 d. Europos Parlamentas pabrėžė, kad į duomenų apsaugą būtina geriau atsižvelgti tarptautiniuose susitarimuose dėl duomenų perdavimo kovos su terorizmu tikslais, ir nubalsavo prieš pasiūlytą susitarimą dėl terorizmo sekimo finansavimo programos. Todėl

¹⁰ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Veiksmų planas dėl nelydimų nepilnamečių“ (2010–2014 m.), COM(2010) 213, galutinis, paskelbtas adresu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:LT:PDF>.

¹¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Visapusiškas požiūris į asmens duomenų apsaugą Europos Sąjungoje“, COM(2010) 609 galutinis, paskelbtas adresu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0609:FIN:LT:PDF>.

¹² Šiame kontekste būtina besąlygiškai atsižvelgti į kitas Chartijoje įtvirtintas susijusias teises ir kitus Sutarčių tikslus ir kartu užtikrinti pagrindinę teisę į asmens duomenų apsaugą.

Komisija turėjo pasiūlyti naują susitarimą, kuriame numatė griežtesnes duomenų apsaugos garantijas; Europos Parlamentas šiam susitarimui pritarė, ir jis įsigaliojo 2010 m. rugpjūčio 1 d.¹³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė pagrindinės teisės į duomenų apsaugą svarbą, 2010 m. lapkričio 9 d. pripažindamas negaliojančiomis ES teisės aktų nuostatas, kuriomis reikalaujama paskelbti fizinių asmenų, gavusių finansavimą iš Europos žemės ūkio garantijų fondo ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai, vardus ir pavardes¹⁴.

3.2. Teisė kreiptis į teismą

Teisė kreiptis į teismą yra ne tik pagrindinė teisė, užtikrinama visų pirma Chartijos 47 straipsniu. Su teisingumu susiję klausimai dažnai turi įtakos daugelio asmenų kasdieniam gyvenimui visoje ES. Kur pareikšti teisinius reikalavimus kitoje valstybėje narėje? Kokias teises kaip nukentėjusysis turiu teismo procese? Tai tik keletas klausimų, kylančių daugeliui europiečių. 2010 m. Komisija gavo nemažai skundų dėl to, kad asmenims nebuvo suteikta konsultacija arba jie negalėjo gauti pakankamos teisinės pagalbos, kad savo reikalavimus galėtų pareikšti nacionaliniuose teismuose. Daug piliečių skundėsi, kad dėl ilgų arba brangių teismo procesų jie negalėjo kreiptis į teismus. Kai kuriuose raštuose buvo pateikta įtarimų korupcija, procesinių teisių lygybės pažeidimu arba nepakankamu tam tikrų nacionalinių teismų nepriklausomumu ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimu. Komisija negalėjo tirti daugelio šių klausimų, nes juos spręsti kompetentingos valstybės narės.

Siekdama sustiprinti įtariamųjų ir kaltinamųjų, nesuprantančių baudžiamojo proceso kalbos arba ja nekalbančių, teises, ES 2010 m. priėmė bendrus būtiniausius teisės į vertimą žodžiu ir raštu ES standartus¹⁵. Be to, Komisija pasiūlė priimti normas, kuriomis reikalaujama, kad nusikaltimu įtariamai asmenys su savo teisėmis būtų supažindinami ta kalba, kurią moka¹⁶. Dėl nusikaltimo arba pagal Europos arešto orderį sulaikyti asmenys apie savo pagrindines teises ir jiems pareikštus kaltinimus bus informuojami sulaikymo metu jiems pateikiant rašytinį dokumentą, vadinamą pranešimu apie teises. 2011 m. Komisija toliau įgyvendins procesinių teisių veiksmų planą, kuriame numatyta teisėkūros priemonių, kuriomis būtų garantuojamas teisingas bylos nagrinėjimas, programa, siūlydama priimti normas, užtikrinančias veiksmingą teisę turėti advokatą ir teisę susisiekti su šeimos nariais, konsulato darbuotojais arba darbdaviais.

Teismuose turi būti paisoma ne tik kaltinamojo, bet ir nukentėjusiųjų teisių, todėl Komisija siekia pagerinti jų situaciją. 2011 m. Komisija ketina pateikti priemonių, kuriomis stiprinamos visų nukentėjusiųjų teisės, apsauga bei jiems teikiama pagalba per visą teismo procesą ir jam pasibaigus, rinkinį.

¹³ Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų susitarimas dėl finansinių mokėjimų pranešimų duomenų tvarkymo ir perdavimo iš Europos Sąjungos į Jungtines Valstijas terorizmo finansavimo sekimo programos tikslais, OL L 195, 2010 7 27, p. 5–14.

¹⁴ 2010 m. spalio 9 d. ETT sprendimas *Volker und Markus Schecke, Eifert*, sujungtos bylos C-92/09 ir C-93/09.

¹⁵ 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/64/ES dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese, OL L 280, 2010 10 26, p. 1–7.

¹⁶ Direktyvos dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese pasiūlymas, COM(2010) 392 galutinis, paskelbtas adresu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0392:FIN:LT:PDF>.

3.3. Pagrindinės romų teisės

ES sutarties 2 straipsnyje pripažįstamos mažumoms priklausančių asmenų teisės, o Chartijos 21 straipsnyje įtvirtintas draudimas diskriminuoti dėl tautinės ar socialinės kilmės arba priklausymo tautinei mažumai. Romų yra 10–12 milijonų, tai didžiausia Europos tautinė mažuma. Didelė dalis romų ES kenčia dėl didelio nedarbo, visiško skurdo, prastų gyvenimo sąlygų, žemų sveikatos priežiūros standartų ir ribotų galimybių mokytis. Todėl, kaip Komisija pabrėžė savo 2010 m. balandžio 7 d. komunikate, kuriame nurodyti pagrindiniai visų ES valstybių narių patiriami romų integracijos sunkumai, socialinė ir ekonominė romų įtrauktis yra vienas iš ES prioritetų¹⁷.

Visi ES piliečiai turi teisę laisvai judėti ir įsikurti kitoje ES šalyje ir teisę nebūti diskriminuojami. Nacionalinės institucijos turi teisę išsiųsti ES piliečius arba atimti iš jų teisę gyventi šalyje tik esant tam tikroms griežtoms ir aiškioms 2004 m. ES laisvo judėjimo direktyvoje¹⁸ apibrėžtoms sąlygoms; šioje direktyvoje, be kita ko, įtvirtintos procedūrinės garantijos, padedančios išvengti savavališkų, diskriminuojamų arba neproporcingų sprendimų, ir taip užtikrinamos pagrindinės teisės, įskaitant kolektyvinio išsiuntimo draudimą (Chartijos 19 straipsnio 1 dalis). Kad šios teisės būtų užtikrintos, Komisija nedelsdama ėmėsi priemonių reaguodama į 2010 m. vasaros įvykius, kai iš Prancūzijos buvo išsiųsti romų kilmės ES piliečiai. Komisija atidžiai patikrino, ar atitinkamos procedūros buvo atliktos besąlygiškai laikantis ES reikalavimų. Vykdydamos Komisijos priemonės, Prancūzija ir kitos valstybės narės šiuo metu keičia savo normas, kad jos visiškai derėtų su ES laisvo judėjimo normomis.

Socialinė ir ekonominė romų įtrauktis struktūriniu požiūriu galima, jei valstybės narės imsis aktyvių veiksmų, kuriuos rems Europos Sąjunga. Netrukus po 2010 m. vasaros įvykių Komisija įsteigė vidaus darbo grupę, kuriai pavedė įvertinti ES lėšų naudojimą valstybėse narėse. Remiantis preliminariais vidaus darbo grupės išvadomis, valstybės narės tinkamai nesinaudoja ES finansavimo teikiama galimybėmis užtikrinti socialinę ir ekonominę romų integraciją. Strategijų kūrimo trūkumai, specialių priemonių romų problemoms spręsti stoka, nepakankama praktinė patirtis ir silpni administraciniai ES finansavimo panaudojimo gebėjimai, nepakankamas pilietinės visuomenės ir romų bendruomenių dalyvavimas rengiant ir įgyvendinant integracijos priemones – tai pagrindinės vidaus darbo grupės nustatytos probleminės sritys.

2011 m. Komisija priims ES romų integracijos nacionalinių strategijų pagrindus. Be to, Komisija toliau sieks užtikrinti, kad romai savo kaip ES piliečių teisėmis naudotųsi nepatirdami diskriminacijos.

¹⁷ Komunikatas „Socialinė ir ekonominė romų integracija“, COM(2010) 133 galutinis, paskelbtas adresu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0133:FIN:LT:PDF>.

¹⁸ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Europos Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, OL L 158, 2004 4 30, p. 77–123.

3.4. Lygybės skatinimas

Priimdama Moterų chartiją¹⁹ ir (2010–2015 m.) moterų ir vyrų lygybės strategiją²⁰, Komisija 2010 m. išreiškė tvirtą įsipareigojimą siekti lyčių lygybės. Komisija atkreipė dėmesį, kad nors ir pastebėta bendra tendencija, kad visuomenėje ir darbo rinkoje lygybė didėja, dar reikia daug nuveikti, kad lyčių nelygybė būtų panaikinta. Ji nurodė sunkumus ir priemones šiose penkiose prioritetinėse srityse: vienoda ekonominė nepriklausomybė, vienodas užmokestis už tokį patį ir lygiavertį darbą, lyčių lygybė priimant sprendimus, orumas, neliečiamumas bei smurto dėl lyties panaikinimas ir lyčių lygybė už ES ribų. Šiose srityse pasiekus pažangą, daugeliui moterų ir vyrų atsivertų realios alternatyvos.

Siekdama sustiprinti negalią turinčių moterų ir vyrų teises, kad jie galėtų naudotis visomis savo teisėmis ir be apribojimų dalyvauti visuomeniniame gyvenime, Komisija 2010 m. inicijavo strategiją dėl negalios²¹. Strategijoje nurodomos aštuonios prioritetinės sritys: prieinamumas, dalyvavimas, lygybė, užimtumas, švietimas ir mokymas, socialinė apsauga, sveikata ir išorės veiksmai. 2010 m. gruodžio mėn. ES prisijungė prie JT neįgaliųjų teisių konvencijos. Strategijoje apibrėžiami šios konvencijos įgyvendinimo ES mechanizmai, kuriais bus papildytos nacionalinės priemonės.

3.5. ES rengimasis prisijungti prie Europos žmogaus teisių konvencijos

ES sutartyje numatytas reikalavimas ES prisijungti prie Europos žmogaus teisių konvencijos. Todėl 2010 m. kovo 17 d. Komisija rekomendavo Tarybai pradėti stojimo derybas su Europos Taryba. Remdamasi Tarybos suteiktu įgaliojimu Komisija 2010 m. liepos 7 d. pradėjo stojimo derybas. ES prisijungus prie Europos žmogaus teisių konvencijos bus papildyta stipri pagrindinių teisių apsauga, kuri Sąjungos teisės sistemoje užtikrinama ES pagrindinių teisių chartija ir Teisingumo Teismo per daugelį metų išplėtotomis pagrindinėmis teisėmis. Taip ES bus įvesta papildoma pagrindinių teisių apsaugos teisminė kontrolė. Prisijungus prie konvencijos ES bus dar labiau įtvirtinta bendra pagrindinių teisių kultūra ir parodyta, kad ES palaiko Strasbūro teisių apsaugos sistemą. Be to, bus užtikrintas nuoseklus Teisingumo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos plėtojimas.

IŠVADA

Siekiant užtikrinti, kad piliečiai visapusiškai naudotųsi ES pagrindinių teisių chartija, ES ir nacionalinės institucijos turi tiksliai paaiškinti, kokiais atvejais Chartija taikoma ir kokiais netaikoma. Ši metinė ataskaita – pirmasis konkretus šia linkme Komisijos žengtas žingsnis.

Tokią atskaitą Komisija teiks kasmet, kad apžvelgtų taikant Chartiją ir jos laikantis padarytą pažangą ir užtikrintų, kad ES ir toliau nepriekaištingai paisytų pagrindinių teisių. Metinės

¹⁹ Komisijos komunikatas „Tvirtas įsipareigojimas siekti moterų ir vyrų lygybės – Moterų chartija – Europos Komisijos deklaracija Tarptautinės moters dienos proga (2010 m.) minint 15-ąsias Pekine vykusios JT pasaulinės moterų konferencijos deklaracijos ir veiksmų plano metines ir 30-ąsias JT konvencijos dėl moterų visų formų diskriminacijos panaikinimo metines“, COM(2010) 78 galutinis, paskelbtas adresu:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0078:FIN:LT:PDF>.

²⁰ COM (2010) 491 galutinis, paskelbtas adresu

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:LT:PDF>.

²¹ Komunikatas „2010–2020 m. Europos strategija dėl negalios. Tolesnis siekis kurti Europą be kliūčių“, COM(2010) 636 galutinis, paskelbtas adresu:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:LT:PDF>.

ataskaitos padės nuosekliai, ryžtingai ir skaidriai užtikrinti veiksmingą Chartijos įgyvendinimą, į šį procesą įtraukiant visus suinteresuotuosius subjektus. Šiomis ataskaitomis Komisija siekia suteikti galimybę su Europos Parlamentu ir Taryba kasmet pasikeisti nuomonėmis apie Chartijos taikymą. Ateinančiais metais Komisija apibendrins, ko buvo galima pasimokyti veiksmingai įgyvendinant Chartiją, bei asmenų išreikštus susirūpinimus ir atitinkamai pritaikys savo priemones.